

The Relationship Between Soft Skills and Political Awareness Among University Students: A Case Study of Vali-e-Asr University

Mehdi Taghavi Rafsanjani^{✉ 1}

1- Associate Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Literature and Humanities, Vali-e-Asr University of Rafsanjan, Rafsanjan, Iran.

Article Info

Article type:

Research Paper

Keywords:

Media Literacy,
Critical Thinking,
Political Awareness,
University Students.

Received:

17 Oct 2025

Received in revised form:

28 Apr 2026

Accepted:

26 Jul 2026

pp.91-105.

Abstract

Political awareness among university students constitutes a fundamental prerequisite for active citizenship and democratic participation in contemporary societies. Adopting a quantitative approach and a descriptive-correlational design, the present study investigated the relationship between media literacy, critical thinking, and political awareness among students at Vali-e-Asr University of Rafsanjan. The statistical population comprised all undergraduate students enrolled during the first semester of the 2024–2025 academic year. Applying Cochran's formula with a 5% margin of error, the required sample size was estimated at 370 participants; however, to compensate for potential incomplete responses, 410 questionnaires were distributed, of which 380 valid cases were ultimately analyzed. A stratified random sampling method proportional to the population size of each faculty was employed. Data collection instruments included three standardized questionnaires: the Media Literacy Questionnaire, developed by Gholamreza Falsafi (2014); the California Critical Thinking Skills Test, originally devised by Facione and colleagues (1989–1990); and the Political Awareness Questionnaire, constructed by Masoudnia (2008). The reliability of the instruments was assessed using Cronbach's alpha coefficients, which ranged from 0.77 to 0.79, indicating acceptable internal consistency. Data were analyzed using SPSS software, employing Pearson correlation coefficients and multiple linear regression analyses. The findings revealed a positive and significant relationship between media literacy and political awareness. Moreover, a stronger positive association was observed between critical thinking and political awareness. The multiple regression results further indicated that the combined dimensions of media literacy and critical thinking accounted for approximately 62.6% of the variance in political awareness. Among the subcomponents, "awareness of hidden agendas" and "inductive reasoning" emerged as the most substantial predictors of political awareness, respectively. These findings underscore the imperative of integrating media literacy and critical thinking instruction into university curricula to enhance the political awareness of the younger generation.

Citation: Taghavi Rafsanjani, Mehdi. (2026). Examining the Relationship Between Media Literacy, Critical Thinking, and Political Awareness Among University Students: A Case Study of Vali-e-Asr University of Rafsanjan. *Journal of Intelligent Learning in Educational Systems*, 1 (1), 91-105.

Publisher: Vali-e-Asr University of Rafsanjan.

<https://doi.org/10.22072/iles.2026.2074951.1009>

The Author(s) ©

Extended Abstract

Introduction

In an era of rapid technological transformations and high-velocity information flows, political awareness among university students has become an existential necessity for maintaining a healthy public sphere, rather than merely a cultural value. Students, as the active and future-shaping core of society, need not only to understand events but also to question "why" and "for whose benefit critically." This distinguishes superficial awareness from analytical awareness, which forms the basis for informed participation and social responsibility. Previous research has confirmed that political education should be a central pillar of 21st-century curricula, as sustainable democracy depends on citizens with political knowledge and critical thinking skills. Therefore, this study was designed to investigate the relationship between media literacy, critical thinking, and political awareness among students at Vali-e-Asr University of Rafsanjan.

Literature Review

In contemporary research, political awareness is viewed not merely as accumulated knowledge about political institutions, but as a dynamic capacity shaped by technological, media, and ideological developments. Studies indicate that critical thinking and political awareness are closely interconnected, with critical thinking serving as a prerequisite for deep and reasoned political understanding. Media literacy, defined as the ability to access, analyze, evaluate, and create media content, has been identified as another essential skill for informed citizenship in the digital age. The theoretical framework draws on Apple's critical pedagogy, which emphasizes that educational and media systems play a hidden role in reproducing power structures and ideologically directing citizens' orientations. Empirical studies, both domestic and international, consistently confirm the positive relationship between these variables, though comprehensive research examining all three simultaneously remains scarce.

Methodology

This quantitative, descriptive-correlational study was conducted among all undergraduate students at Vali-e-Asr University of Rafsanjan during the first semester of the 2024–2025 academic year (over 8,000 students). Using Cochran's formula with a 5% error margin, a sample size of 370 participants was estimated; 410 questionnaires were distributed, and 380 valid cases were analyzed. Stratified random sampling proportional to each faculty's population was employed. Data collection utilized three standardized instruments: the Media Literacy Questionnaire (Falsafi, 2014), the California Critical Thinking Skills Test (Facione et al., 1989–1990), and the Political Awareness Questionnaire (Masoudnia, 2008). Reliability coefficients (Cronbach's alpha) ranged from 0.77 to 0.79, indicating acceptable internal consistency. Data were analyzed using SPSS through Pearson correlation and multiple linear regression.

Findings

Pearson correlation results revealed a positive and significant relationship between media literacy and political awareness ($r = 0.433$, $p < 0.01$), as well as a stronger positive relationship between critical thinking and political awareness ($r = 0.773$, $p < 0.01$). Multiple regression analysis indicated that the combination of media literacy and critical thinking dimensions accounted for approximately 62.6% of the variance in political awareness ($R^2 = 0.626$, $F = 315.96$, $p < 0.001$). Among media literacy dimensions, "awareness of hidden agendas" ($\beta = 0.351$) and "critical perspective" ($\beta = 0.238$) were the strongest predictors. Among critical thinking dimensions, "inductive reasoning" ($\beta = 0.420$) and "inference" ($\beta = 0.344$) demonstrated the greatest predictive power.

Discussion and Conclusion

The findings confirm that both media literacy and critical thinking significantly correlate with students' political awareness. Students who can analyze media messages critically and think beyond surface-level information demonstrate deeper political

understanding. These results align with previous studies emphasizing that media literacy provides skills for detecting bias and ideological agendas, while critical thinking serves as a cognitive filter for evaluating political messages. The combination of these competencies creates a foundation for informed, active, and responsible citizenship—essential qualities in today's digital society. However, due to limitations such as the single-university population, self-report data, and cross-sectional design, causal inferences cannot be drawn. It is recommended that university curricula integrate media literacy and critical thinking training, particularly in general and citizenship education courses. Future longitudinal and intervention studies are suggested to explore causal relationships and the role of cultural and social factors in developing political awareness.

Funding

This study received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Author's Contribution

The author solely conceived and designed the study, collected and analyzed the data, interpreted the findings, and prepared and approved the final version of the manuscript.

Conflict of Interest

The author declares no conflict of interest.

Acknowledgments

The author sincerely thanks the authorities of Vali-e-Asr University of Rafsanjan and all undergraduate students who voluntarily participated in this study. Appreciation is also extended to the academic colleagues and experts whose valuable guidance and constructive feedback contributed to the successful completion of this research.

بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه

ولی عصر (عج))

مهدی تقوی رفسنجانی^۱

۱- دانشیار گروه معارف اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ولی عصر (عج)، رفسنجان، ایران.

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۷/۲۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۵/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۵/۰۴

صص. ۹۱-۱۰۵

کلید واژه ها:

سواد رسانه ای، تفکر انتقادی، آگاهی سیاسی، دانشجویان.

آگاهی سیاسی دانشجویان، پیش نیاز شهروندی فعال و مشارکت دموکراتیک در جوامع معاصر محسوب می شود. پژوهش حاضر با رویکرد کمی و روش توصیفی-همبستگی، رابطه سواد رسانه ای و تفکر انتقادی با آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان را بررسی کرد. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانشجویان مقطع کارشناسی این دانشگاه در نیم سال اول سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ تشکیل دادند. با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن حاشیه خطا، حجم نمونه ۳۷۰ نفر تعیین شد و با احتیاط برای جبران پرسش نامه های ناقص، ۴۱۰ پرسش نامه، توزیع گردید که در نهایت ۳۸۰ پرسش نامه کامل مورد تحلیل قرار گرفت. نمونه گیری به صورت تصادفی، طبقه ای و متناسب با جمعیت هر دانشکده انجام شد. ابزار گردآوری داده ها، شامل سه پرسش نامه استاندارد برای سنجش سواد رسانه ای، تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی بود. روایی پرسش نامه در مطالعات پیشین به صورت محتوایی و سازه ای تأیید شده و در این پژوهش نیز پس از بررسی متخصصان معتبر تشخیص داده شد. پایایی ابزارها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در محدوده ۰/۷۷ تا ۰/۷۹ به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول آن هاست. داده ها با نرم افزار SPSS و از طریق آزمون های همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی چندگانه تحلیل شدند. یافته ها، نشان داد که بین سواد رسانه ای و آگاهی سیاسی، رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، رابطه مثبت و قوی تری بین تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی مشاهده شد. نتایج رگرسیون چندگانه همچنین، نشان داد که ترکیب ابعاد سواد رسانه ای و تفکر انتقادی توانست، حدود ۶۲/۶ درصد از واریانس آگاهی سیاسی را پیش بینی کند. در میان ابعاد، «آگاهی از اهداف پنهان» و «استدلال استقرایی» به ترتیب، بیشترین سهم را در پیش بینی آگاهی سیاسی داشتند. پژوهش حاضر با بررسی رابطه میان مهارت های نرم (سواد رسانه ای و تفکر انتقادی) و آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج)، شواهد تجربی قابل توجهی مبنی بر ارتباط مثبت و معنادار این متغیرها ارائه داد. یافته ها نشانگر آن است که نه تنها سواد رسانه ای به خودی خود بلکه تفکر انتقادی نیز به طور مؤثری با آگاهی سیاسی همبستگی دارد. اهمیت این یافته ها زمانی برجسته تر می شود که تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد، ترکیب این دو مهارت نرم، قادر است بخش قابل توجهی (۶۲/۶ درصد) از تغییرات آگاهی سیاسی دانشجویان را تبیین نماید. به طور خاص، مؤلفه های «آگاهی از اهداف پنهان پیام های رسانه ای» و «استدلال استقرایی» به عنوان پیش بینی کننده های کلیدی آگاهی سیاسی شناسایی شدند. این نتایج، ضرورت بازنگری در برنامه های درسی دانشگاهی و گنجاندن واحدها یا کارگاه های آموزشی متمرکز بر تقویت سواد رسانه ای و تفکر انتقادی را بیش از پیش نمایان می سازد. در نهایت، این پژوهش بر این فرض صحه می گذارد که ارتقاء مهارت های نرم، گامی اساسی در جهت تربیت شهروندانی آگاه، تحلیل گر و قادر به مواجهه هوشمندانه با پیچیدگی های محیط رسانه ای و سیاسی معاصر محسوب می شود و می تواند به تقویت قدرت نرم جامعه در ابعاد مختلف یاری رساند.

استناد: تقوی رفسنجانی، مهدی. (۱۴۰۵). بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه ولی عصر (عج)). دوفصلنامه یادگیری هوشمند در نظام های آموزشی، ۱(۱)، ۹۱-۱۰۵.

ناشر: دانشگاه ولی عصر رفسنجان.

<https://doi.org/10.22072/iles.2026.2074951.1009>

© نویسندگان

✉ نویسنده مسئول: taghavirafsanjani@gmail.com

مقدمه

آگاهی سیاسی دانشجویان، نقش مهمی در هدایت تحول آموزش سیاسی دارد زیرا این آگاهی به آماده‌سازی شهروندانی آگاه‌تر و مشارکت‌جوتر از نظر سیاسی در قرن بیست‌ویکم کمک می‌کند. پژوهش‌های پیشین بیان کرده‌اند که گنجاندن آموزش سیاسی در برنامه درسی قرن بیست‌ویکم برای ارتقای سواد دموکراتیک در جوامع آینده اهمیت فراوانی دارد (بوش^۱ و گلو^۲، ۲۰۱۶؛ نجایی^۳، ۲۰۱۷). نظام دموکراتیک باید بر پایه دانش سیاسی قوی استوار باشد. در مقیاسی گسترده‌تر، انتظاری رود که رهبری ملی بتواند آگاهی و اخلاق سیاسی مردم را تقویت کند. مشکلات موجود در ارتباطات میان‌فردی نیز بخشی از اخلاق سیاسی به‌شمار می‌رود. درک گرایش‌ها در پدیده‌های سیاسی، موجب دگرگونی هنجارها و ارزش‌های سیاسی در جامعه می‌شود (بریگر^۴ ساگیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ جونی^۴ و بن آکال، ۲۰۲۲).

اگر قدرت را به معنای توانایی تأثیرگذاری بر دیگران به‌منظور کسب نتایج دلخواه در نظر بگیریم، قدرت نرم، عبارت است از توانایی کسب مطلوب از طریق «جاذبه» نه از طریق اجبار یا تطمیع. قدرت نرم، توانایی شکل‌دهی، اثرگذاری و تعیین باورها و امیال دیگران است به‌نحوی که تضمین‌کننده اطاعت و فرمان‌برداری آنان باشد. توانایی تأثیرگذاری بر دیگران از طریق روش‌های مشارکتی، تعیین دستور کار، متقاعدسازی و جذب مثبت جهت دستیابی به نتایج مطلوب حاصل می‌گردد (نای، ۲۰۰۷؛ ۱۶۳؛ به نقل از حیدری و همکاران، ۱۳۹۹). آگاهی سیاسی، نقش فیلتر و جهت‌دهنده برای قدرت نرم را بازی می‌کند؛ قدرت نرم از طریق فرهنگ، رسانه، آموزش، هنر و سبک زندگی تلاش می‌کند، ارزش‌ها و تصویر مطلوبی از یک بازیگر سیاسی (دولت، حکومت، جریان فکری یا حتی یک بلوک قدرت) در ذهن مردم بسازد اما اگر مردم آگاهی سیاسی نداشته باشند، این پیام‌ها را به‌صورت منفعل می‌پذیرند و به‌تدریج نگرش و رفتارشان مطابق منافع فرستنده قدرت نرم شکل می‌گیرد، درحالی که شهروندان آگاه از نظر سیاسی می‌پرسند «چه کسی، با چه منافع و در چه ساختاری، این پیام را تولید کرده و از پذیرش آن چه سودی می‌برد؟» بدین ترتیب آگاهی سیاسی هم از جامعه در برابر نفوذ یک‌طرفه قدرت نرم محافظت می‌کند و هم امکان می‌دهد، خود جامعه به‌طور خودانگیخته و هدفمند، قدرت نرم مستقل خود را در قالب تولیدات فرهنگی، رسانه‌ای و علمی شکل دهد و از آن برای تأثیرگذاری متقابل استفاده کند.

آگاهی سیاسی، شناخت و اطلاع افراد یا گروه‌ها نسبت به امور عمومی و سیاست جامعه است (کاظمی، ۱۳۷۴: ۶۷). آگاهی سیاسی یک فرد در برگیرنده طرز تلقی‌ها و ارزیابی او از مسائل خاص سیاسی و یا از شخصیت‌ها و حوادث سیاسی است. پژوهشگران آگاهی سیاسی را پدیده‌ای چندبعدی می‌پندارند، بدین معنا که عوامل متعددی در شکل‌گیری آگاهی سیاسی دخالت دارند. در این زمینه، پژوهشگران بر عواملی چون جامعه‌پذیری سیاسی و فرایندهایی که طی آن نگرش‌ها و جهت‌گیری‌های سیاسی آموخته می‌شوند، تأثیرات نیرومند خانواده، محیط اطلاعاتی شامل دستیابی به اطلاعات و کیفیت آن‌ها، جنسیت، سرمایه اجتماعی، پایگاه اجتماعی-اقتصادی و تأثیر مصرف رسانه‌ای بر آگاهی سیاسی تأکید کرده‌اند (داوسون، ۱۳۸۲: ۵۰). در قرن بیست‌ویکم، تربیت شهروندانی آگاه، مشارکت‌جو و مسئولیت‌پذیر از مسائل بنیادین نظام‌های آموزشی است. دانشگاه‌ها به‌عنوان کانون‌های تحول اجتماعی و سیاسی، نقشی محوری در شکل‌گیری و تقویت آگاهی سیاسی دانشجویان دارند. آگاهی سیاسی نه تنها فهم و شناخت نسبت به ساختار قدرت، تصمیم‌گیری و امور عمومی را دربرمی‌گیرد بلکه به‌عنوان یک عامل تعیین‌کننده در تقویت قدرت نرم جامعه عمل می‌کند زیرا قدرت نرم از راه جاذبه، اقناع و نفوذ فرهنگی شکل می‌گیرد و آگاهی سیاسی، نقش فیلتر و جهت‌دهنده برای این

1. Bush & Glover
2. Njui
3. Birger Sagiv et al
4. Jouini & Ben Akal

بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه ولی عصر (عج)/کوه تقوی رفسنجان)

قدرت محسوب می شود. با وجود اهمیت این موضوع، پژوهش های اخیر نشان می دهد، میزان آگاهی سیاسی در برخی جوامع دانشگاهی کمتر از حد مطلوب است و ارتباط آن با مهارت های نرم دانشجویان از جمله مهارت های ارتباطی، تفکر انتقادی، کار تیمی، حل مسئله و خودآگاهی اجتماعی کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. از آن جا که مهارت های نرم، زمینه ساز رشد تعاملات میان فردی، افزایش توان اقناع، مشارکت مثبت در فرایندهای اجتماعی و درک عمیق تر از روابط قدرت هستند، انتظار می رود تقویت این مهارت ها در دانشگاه موجب بالا رفتن سطح آگاهی سیاسی دانشجویان شود. بنابراین، مسأله اساسی این پژوهش، بررسی و تبیین رابطه میان مهارت های نرم و آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) است تا روشن شود «آیا بین مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان رابطه ای معنادار وجود دارد؟»

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در ادبیات پژوهشی معاصر، آگاهی سیاسی دانشجویان تنها به مثابه انباشت دانش درباره نهادها و فرایندهای سیاسی در نظر گرفته نمی شود، بلکه به عنوان یک ظرفیت پویا تلقی می گردد که در تعامل با تحولات فناورانه، رسانه ای و ایدئولوژیک شکل می یابد. این دیدگاه، آگاهی سیاسی را با مهارت هایی هم چون تفکر انتقادی، سواد رسانه ای و توانایی نقد گفتمان های هژمونیک، پیوند می زند و آن را به پایه ای استراتژیک برای تربیت شهروندی در قرن بیست و یکم تبدیل می کند (افشار کریمی و همکاران، ۱۳۹۸). از این منظر، مرور ادبیات پژوهش حاضر در سه حوزه مفهومی، متمرکز است: آگاهی سیاسی، تفکر انتقادی و سواد رسانه ای؛ سه مؤلفه ای که نه تنها به صورت مستقل بلکه در تعامل پویا با یکدیگر، نقش تعیین کننده ای در شکل گیری شهروند آگاه و مشارکت جو ایفا می کنند.

فرایند شکل گیری خرد جمعی در فهم نظام سیاسی، باید بر پایه منافع سیاسی مردم استوار باشد. برای تحقق تحول در آگاهی سیاسی، ضروری است که ارزش هایی منسجم، هدفمند و نظام مند در راستای تداوم آموزش سیاسی در قرن بیست و یکم اجرا شود (دوی^۱، ۲۰۱۸؛ ییلدیز^۲، ۲۰۲۰). داشتن بینش ملی در زمینه آگاهی سیاسی، نیازمند برخورداری از سواد سیاسی قوی است. تدوین برنامه درسی آموزش سیاسی در قرن بیست و یکم باید متناسب با نیازهای جامعه طراحی شود تا به خودتحقق شهروندان بیانجامد؛ زیرا سیاست به رویکردهای شبکه ای و انواع گوناگون همکاری نیاز دارد (هاکونیمی، ۲۰۲۱؛ ایساکووا و همکاران، ۲۰۲۰؛ لی، ۲۰۲۱). مفهوم اصلی در آموزش سیاسی، «بازتولید سیاسی» برای آینده است. در تدوین الگوی آموزش ملی، سیاست قرن بیست و یکم باید بر دانش و توازن در سواد سیاسی متمرکز باشد. آموزش سیاسی در این قرن باید شامل فرایند درونی سازی نگرش هایی باشد که به دگرگونی سیاسی منجر می شود (بالادونا^۳ و همکاران، ۲۰۲۳؛ لی، ۲۰۲۱).

واقعیت های سیاسی بر افزایش آگاهی سیاسی تأثیر می گذارند. تحولات چشمگیر محیطی موجب دگرگونی در سطح آگاهی سیاسی افراد شده اند (ابراهیم^۴، ۲۰۲۱؛ بیرگر ساگیو^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). داشتن نگرش آگاهانه سیاسی، روحیه بینش ملی را تقویت می کند و در زندگی اجتماعی و ملی سودمند است (بالارت^۶ و همکاران، ۲۰۲۲؛ جوینی و بن آکال، ۲۰۲۲؛ زوتولا^۷ و دی ماجو، ۲۰۲۲). شخصیت های سیاسی باید بتوانند شرایط آرمانی را از طریق بروز نگرش ها و واکنش های منسجم نسبت به آگاهی سیاسی محقق سازند (شوریر^۸ و همکاران، ۲۰۲۲؛ سانارسو^۹ و همکاران، ۲۰۲۲). اگرچه آگاهی سیاسی به عنوان مفهومی کلیدی در آموزش

1. Dewi
2. Yildiz
3. Belladonna et al
4. Ibrahim
5. Birger Sagiv et al
6. Balart et al
7. Zottola & De Majo
8. Chevrier et al

سیاسی شناخته می‌شود، مطالعات اندکی به طراحی شاخصی جامع برای سنجش آن در میان دانشجویان -به‌ویژه در قرن بیست و یکم پرداخته‌اند (بیرگر ساگیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ شوریر^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). از این‌رو، این پژوهش در پی آن است که با توسعه شاخصی مناسب، این خلأ دانشی را پر کند و ارتباط متغیرها با آگاهی سیاسی دانشجویان را اندازه‌گیری و تحلیل نماید. با توجه به اهمیت شکل‌گیری آگاهی سیاسی در دانشجویان، دستیابی به درکی عمیق از مسائل سیاسی و اجتماعی، تنها از طریق انتقال صرف دانش میسر نیست. همان‌گونه که پژوهش‌های حوزه آموزش عمومی نشان می‌دهند، پرورش توانایی‌های تحلیل، ارزیابی و قضاوت انتقادی، پیش‌نیازی ضروری برای تحقق آگاهی سیاسی پایدار محسوب می‌شود. دانشجویانی که مسلط به تفکر انتقادی هستند، قادرند اطلاعات و پیام‌های سیاسی و رسانه‌ای را با دقت تحلیل کرده، شواهد را سنجیده و تصمیم‌های آگاهانه و مسئولانه‌ای بگیرند. از این‌رو، آموزش ایدئولوژیک و سیاسی در دانشگاه‌ها نباید به انتقال دانش محدود شود بلکه باید توانایی‌های تفکر انتقادی دانشجویان را نیز تقویت کند تا آگاهی سیاسی آنان به‌صورتی علمی، عمیق و پایدار شکل گیرد. این دیدگاه، زمینه‌ای مناسب برای ورود به بحث تفکر انتقادی فراهم می‌آورد و نشان می‌دهد که آگاهی سیاسی و تفکر انتقادی در یک رابطه دوسویه و تقویتی با یک‌دیگر در تعامل هستند. (ژو^۲ و تائو، ۲۰۲۱).

در مطالعه‌ای که (وی^۳ و وو، ۲۰۲۵) انجام داده‌اند، نتایج نشان داده‌است که تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی از نظر مفهومی و عملی دارای ارتباطی تنگاتنگ هستند. تفکر انتقادی، به معنای توانایی تجزیه و تحلیل، ارزیابی و بازاندیشی در اطلاعات، فرضیات و استدلال‌هاست. این مهارت، زمینه‌ای اساسی برای شکل‌گیری آگاهی سیاسی عمیق و مستدل به‌شمار می‌آید. در شرایط معاصر، تفکر انتقادی به‌عنوان یکی از پیش‌نیازهای ضروری برای شکل‌گیری آگاهی سیاسی دانشجویان شناخته می‌شود. دانشجویی که توانایی تفکر انتقادی داشته باشد، نه تنها در مواجهه با روایت‌های سیاسی پیچیده و متنوع، قادر به تحلیل و ارزیابی خواهد بود بلکه می‌تواند، نقش مؤثری در روند مشارکت سیاسی آگاهانه ایفا کند. مطالعات اخیر نشان می‌دهند که ادغام آموزش تفکر انتقادی با عناصر سیاسی در محیط دانشگاهی می‌تواند به بهبود سطح آگاهی سیاسی کمک کند. برای مثال، (وی و وو، ۲۰۲۵) در پژوهش خود نشان می‌دهند که استفاده از روش‌های آموزشی یک‌پارچه که تفکر انتقادی و آموزش سیاسی را هم‌زمان در دوره زبان انگلیسی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی وارد می‌کند، می‌تواند دانشجویان را در درک مفاهیم ارزشی و هویتی تقویت کند و در نتیجه بر آگاهی سیاسی آنان تأثیر بگذارد (وی و وو، ۲۰۲۵).

مایکل اپل، از چهره‌های کلیدی جامعه‌شناسی انتقادی آموزش، معتقد است که نظام‌های آموزشی و رسانه‌ای تنها فراتر از انتقال دانش هستند، بلکه در فرایند بازتولید ساختارهای قدرت و هدایت ایدئولوژیک، جهت‌گیری‌های سیاسی شهروندان، نقشی پنهان اما بنیادین ایفا می‌کنند (اپل، ۲۰۰۴). از این منظر، آموزش سیاسی و سواد رسانه‌ای، تنها به‌معنای آگاهی سطحی نیست بلکه مستلزم توانایی تحلیل گفتمان، تشخیص سوگیری‌های ایدئولوژیک و مقاومت در برابر بازنمایی‌های اقتدارگراست. (اپل، ۲۰۱۲) استدلال می‌کند که ارتقای سواد رسانه‌ای انتقادی در میان جوانان، می‌تواند آنان را از موقعیت «مصرف‌کننده منفعل پیام‌های رسانه‌ای» خارج کرده و به «شهروند آگاه و منتقد» تبدیل کند؛ شهروندی که نه تنها پیام‌ها را درک می‌کند بلکه قادر است آن‌ها را به‌صورت تحلیلی نقد کرده و در برابر هژمونی فرهنگی و سیاسی مقاومت کند. این دیدگاه نشان می‌دهد که آگاهی سیاسی، صرفاً مجموعه‌ای از اطلاعات نیست، بلکه حاصلی از فرایند آموزشی و فرهنگی است که در تعامل با رسانه و نظام‌های نهادی شکل می‌گیرد. در چهارچوب انقلاب دیجیتال و گسترش فناوری در حوزه آموزش سیاسی، جایگاه تفکر انتقادی روزبه‌روز برجسته تر شده است. به‌طور مثال، (گی و

1. Chevrier et al

2. Zhu & Tao

3. Wei & Wu

بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه ولی عصر (عج)/کوه تقوی رفسنجان)

فو، ۲۰۲۵) در پژوهشی تازه، نشان می دهند که توانمندسازی دانشجویان از طریق تفکر انتقادی، توان سیاست ورزی آگاهانه آنان را ارتقا می دهد. همین یافته در تحقیقی با عنوان «ساخت و تحلیل تجربی آموزش ایدئولوژیک و سیاسی» نیز تأکید شده که کاربرد فناوری های دیجیتال، تحلیل داده و مدل های تفکری می تواند، توانایی انتقادی و در نتیجه آگاهی سیاسی را تقویت کند. از منظر نظری، تفکر انتقادی نه تنها دانشجویان را از پذیرش خودکار ایدئولوژی ها یا تبلیغات سیاسی بازمی دارد بلکه امکان بازیابی گزاره ها، سؤال از پیش فرض ها و تشخیص سوگیری ها و مغالطه ها را فراهم می آورد. این رویکرد، ذهن را به سوی دیدگاه های متنوع، گشوده و تحلیل چندوجهی از مسائل سیاسی را ممکن می سازد. در عین حال، دانشجویان را قادر می سازد تا مواضع خود را نه بر پایه تعصب یا تک سویی بلکه بر اساس استدلال های مستند و شواهد معتبر، بنا کنند و این همان شرط لازم برای مشارکتی فعال، آگاهانه و مسئولانه در فضای سیاسی است (گالیندو-دومینگز و همکاران، ۲۰۲۵)

آگاهی سیاسی، به عنوان توانایی فرد در درک مسائل سیاسی، شناسایی حقوق و مسئولیت های شهروندی و مشارکت مؤثر در فرایندهای تصمیم گیری جامعه، همواره یکی از ارکان اصلی تربیت شهروندی محسوب شده است. با این حال، در عصر دیجیتال، که جریان اطلاعات سیاسی عمدتاً از طریق پلتفرم های رسانه ای و شبکه های اجتماعی شکل می گیرد، صرفاً داشتن دانش سیاسی کافی نیست. در چنین فضایی، توانایی های سواد رسانه ای از جمله تحلیل انتقادی پیام ها، تشخیص سوگیری ها، فیلتر کردن اخبار جعلی و درک چهارچوب های ایدئولوژیک به عنوان شرطی ضروری برای تبدیل دانش سیاسی به مشارکت آگاهانه ظهور کرده اند. تحقیقات نشان می دهند که افرادی که از سطح بالاتری از سواد رسانه ای برخوردارند، قادرند محتوای سیاسی را نه به صورت منفعلانه بلکه به صورت تحلیلی پردازش کنند؛ این امر نه تنها کارآمدی سیاسی آنان را افزایش می دهد بلکه آگاهی سیاسی را از یک مفهوم نظری به یک عمل جمعی تبدیل می کند. به عبارت دیگر، توسعه آگاهی سیاسی در جامعه امروز، جدا از توانایی مؤثر در پیمایش محیط های رسانه ای نیست. بنابراین، آموزش سیاسی معاصر باید سواد رسانه ای را به عنوان جزء اصلی برنامه های تربیت شهروندی در نظر بگیرد تا شکاف میان دانش سیاسی و مشارکت عملی در جامعه دیجیتال را پر کند (ایروم و همکاران، ۲۰۲۵). در بررسی تازه ترین منابع علمی و گزارش ها از سال ۲۰۲۵ شواهد به دست آمده حاکی از ارتباط میان سواد رسانه ای، تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی است که این سه مؤلفه را در یک زنجیره تأثیر متقابل نشان می دهند. برای مثال، گزارش مجمع جهانی اقتصاد^۱ (۲۰۲۵) نشان می دهد که تلفیق سواد رسانه ای در برنامه های آموزشی سبب تقویت مهارت های تحلیلی و تفکر انتقادی می شود، به گونه ای که دانش آموزان و دانشجویان بتوانند پیام های رسانه ای را بهتر فیلتر کرده، منابع آن ها را ارزیابی کنند و از سوء استفاده های اطلاعاتی مصون بمانند. در این گزارش تأکید شده است که در محیط رسانه ای پیچیده کنونی، رسانه ها نه فقط منبع اطلاعات، بلکه ابزارهای ایدئولوژیک هستند و بنابراین بدون تفکر انتقادی، قدرت سواد رسانه ای به اندازه کافی اثرگذار نبوده و در نهایت توان ارتقاء آگاهی سیاسی را کاهش می دهد (مجمع جهانی اقتصاد، ۲۰۲۵). سواد رسانه ای توانایی دسترسی، تحلیل، ارزیابی و تولید محتوای رسانه ای برای تصمیم گیری آگاهانه در زمینه های اجتماعی و سیاسی است (بانو و همکاران، ۲۰۲۴؛ توماسی و همکاران، ۲۰۲۳). سواد رسانه ای به افراد کمک می کند تا در برابر حجم انبوهی از پیام های رسانه ای، با تفکر انتقادی، تحلیل گرانه و آگاهانه برخورد کنند و در نتیجه، درک بهتری از واقعیت های اجتماعی و سیاسی پیرامون خود داشته باشند. نتایج پژوهش (سراجی و همکاران، ۱۳۹۸) نشان داد که میان میزان سواد رسانه ای و تفکر انتقادی دانشجویان رابطه ای مستقیم و معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که هرچه سطح سواد رسانه ای افزایش یابد، توانایی تفکر انتقادی نیز رشد می کند و مؤلفه های سواد رسانه ای قادرند، تغییرات تفکر انتقادی را پیش بینی کنند. این یافته، اهمیت آموزش سواد رسانه ای در پرورش مهارت های شناختی سطح بالا را برجسته می سازد. از سوی دیگر، پژوهش (طالبی و امیدوارفاز، ۱۴۰۱) در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور بیرجند، نشان داد که میان سواد رسانه ای، تفکر انتقادی و مهارت های اجتماعی، رابطه معناداری

وجود دارد. در این پژوهش، مؤلفه‌های سواد رسانه‌ای توانستند، میزان تفکر انتقادی و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان را تبیین کنند. چنین نتایجی بیانگر آن است که ارتقای سواد رسانه‌ای نه تنها به بهبود قدرت تحلیل و استدلال در افراد منجر می‌شود، بلکه می‌تواند مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی آنان را نیز ارتقا دهد.

مطالعه‌ی (گی و فیو، ۲۰۲۵)، نشان می‌دهد که آموزش ایدئولوژیک و سیاسی هنگامی مؤثر واقع می‌شود که مهارت تفکر انتقادی در دانشجویان تقویت شود. در این پژوهش آمده است که رویکردهای آموزشی که با هدف پرورش تفکر انتقادی طراحی شده‌اند، سبب شده است دانشجویان نه تنها نظریه‌های سیاسی را فراگیرند، بلکه بتوانند آن‌ها را نقد کنند، مقایسه نمایند و در نهایت تأثیری عمیق‌تر در درک سیاسی، یعنی آگاهی سیاسی، تجربه کنند. (صیمی و جهان‌دیده، ۱۴۰۴) در پژوهش خود نشان می‌دهند که تفکر انتقادی نقش واسطه‌ای در رابطه بین سواد رسانه‌ای و مهارت‌های اجتماعی دارد (توماسی و همکاران، ۲۰۲۳) با استفاده از رویکرد ترکیبی و آموزش بین‌المللی نشان دادند که برنامه‌های آموزشی مهارت‌های تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای دانشجویان را بهبود می‌بخشد و اثرات آموزش رسانه‌ای را در سطح بین‌المللی تأیید می‌کند. همچنین، در پژوهش (جاستین^۱ و همکاران، ۲۰۲۵) به بررسی نقش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در ارتقای تفکر انتقادی پرداخته است. نتایج این مطالعه، نشان می‌دهد که وقتی دانشجویان آموزش‌هایی درباره شناسایی اخبار جعلی، تجزیه و تحلیل منبع، ارزیابی صحت پیام‌ها و شناسایی سوگیری دریافت می‌کنند، تفکر انتقادی آن‌ها بهبود می‌یابد و این به نوبه خود، منجر به حساسیت و دقت بیشتر در مواجهه با محتوای سیاسی می‌گردد. در حوزه رسانه‌های اجتماعی نیز در مطالعه (شهزاد^۲ و همکاران، ۲۰۲۵) نشان داده شده است که استفاده از رسانه‌های اجتماعی اگر با رویکرد انتقادی همراه باشد، می‌تواند به افزایش دانش سیاسی و مشارکت مدنی دانشجویان منجر شود اما در شرایطی که کاربران صرفاً مصرف‌کننده‌ی منفعل محتوا باشند و مهارت ارزیابی نداشته باشند، مخاطره‌ی گمراهی و تأثیرگذاری اطلاعات ناصحیح افزایش می‌یابد. در این مطالعه آمده است که ۸۰ درصد از مخاطبان بر این باورند که مواجهه بیشتر با محتوای سیاسی در رسانه‌ها علاقه آن‌ها به سیاست را افزایش داده است، اما تنها ۲۵ درصد از آن‌ها معمولاً صحت مطالب را در منابع دیگر بررسی می‌کنند که نشان می‌دهد ضعف در تفکر انتقادی ممکن است، باعث تقویت انتشار اطلاعات نادرست شود.

(دورسوم^۳، ۲۰۲۵) در پژوهش خود نشان می‌دهد که وقتی اساتید در کلاس‌های مرتبط با دولت و سیاست، بخشی از فعالیت تدریس را اختصاص به دنبال کردن اخبار و تحلیل رسانه‌ای می‌دهند، دانشجویان نه تنها سواد رسانه‌ای را ارتقا می‌دهند، بلکه توانایی تفکر انتقادی خود را به کار می‌گیرند تا کیفیت منبع خبری را بررسی کنند و در نتیجه درک سیاسی‌شان عمیق‌تر شود. (بانو و همکاران، ۲۰۲۴) در مطالعه‌ای با ۳۵۷ دانشجوی دانشگاه، نشان دادند که سواد رسانه‌ای خبری با مشارکت سیاسی، دانش درباره رویدادهای جاری و کارآمدی سیاسی داخلی، رابطه مثبت دارد و برخی ابعاد سواد رسانه‌ای با کاهش اعتماد سیاسی نیز مرتبط است. (مورینگ^۴ و آدجین‌تتی، ۲۰۲۴)، دریافتند که سواد رسانه‌ای دانشجویان در آفریقای جنوبی، سطح مشارکت دموکراتیک، تفکر انتقادی و کمک به تغییر اجتماعی را افزایش می‌دهد. (کیس^۵، ۲۰۲۴)، نشان داد که تفکر انتقادی به عنوان پیش‌نیاز اساسی عملکرد در محیط اطلاعاتی، شناخته می‌شود و نیاز به آموزش مهارت‌های سواد رسانه‌ای و دیجیتال، به عنوان مهارت‌های پایه‌ای ضروری است.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شکاف قابل توجهی در آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه‌ها وجود دارد که با فهم محدود فرایندهای سیاسی، توانایی ناکافی در ارزیابی انتقادی اطلاعات سیاسی و مشارکت کم در فعالیتهای مدنی مشخص می‌شود. این

بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه ولی عصر (عج)/کوه تقوی رفسنجان)

کمبود، پیامدهای اجتماعی مهمی دارد؛ زیرا می تواند به کاهش مشارکت مدنی، کاهش مسئولیت پذیری اجتماعی و کاهش توان تصمیم گیری آگاهانه در جامعه منجر شود. اگر این شکاف بررسی و رفع نشود، نسل آینده ممکن است، کمتر فعال و آگاه سیاسی باشد که این امر می تواند، کیفیت فرایندهای دموکراتیک و انسجام اجتماعی را تضعیف کند. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سواد رسانه ای و تفکر انتقادی با آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان انجام شده است.

مواد و روش ها

هدف این پژوهش، بررسی رابطه مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان بود. این مطالعه دارای رویکرد کمی و از نوع توصیفی-همبستگی بوده و جامعه آماری آن شامل کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی این دانشگاه در نیم سال اول سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بود. روش نمونه گیری به صورت تصادفی-طبقه ای انجام شد، بدین صورت که ابتدا جامعه آماری بر اساس دانشکده ها به طبقات تقسیم گردید و سپس از هر دانشکده، تعدادی نمونه متناسب با حجم آن دانشکده در جامعه انتخاب شد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۰ نفر برآورد شد و برای جبران پرسش نامه های مخدوش یا عدم پاسخ، ۴۱۰ پرسش نامه توزیع شد، که در نهایت ۳۸۰ پرسش نامه قابل تحلیل بود. ابزار گردآوری داده ها، شامل سه پرسش نامه استاندارد بود: برای سنجش سواد رسانه ای از پرسش نامه استاندارد فلسفی (۱۳۹۳)، شامل ۲۰ گویه در پنج بعد (درک پیام، آگاهی از اهداف پنهان، گزینش آگاهانه، نگاه انتقادی و تجزیه و تحلیل پیام های رسانه ای) استفاده شد. پاسخ ها براساس طیف پنج درجه ای لیکرت نمره گذاری می شوند.

روایی پرسش نامه در مطالعات پیشین به صورت محتوایی و سازه ای تأیید شده و در این پژوهش نیز پس از بررسی متخصصان معتبر تشخیص داده شد. پایایی ابزار در مطالعه اصلی برای مؤلفه ها بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۲ و برای کل پرسش نامه ۰/۷۷ گزارش شده است. ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر نیز ۰/۷۷ به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول ابزار است، برای سنجش تفکر انتقادی از پرسش نامه استاندارد تفکر انتقادی کالیفرنیا استفاده شد، که نخستین بار توسط فاشیون و همکاران بین سال های ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۰ تدوین گردیده است. این ابزار شامل ۲۴ گویه بوده و پنج بُعد اصلی تفکر انتقادی شامل تجزیه، استنباط، ارزشیابی، استدلال قیاسی و استدلال استقرایی را اندازه گیری می کند. نمره گذاری پرسش نامه به صورت چند گزینه ای استاندارد انجام می شود. روایی این ابزار در مطالعات مختلف داخلی و خارجی تأیید شده است. در ایران، (خلیلی، ۱۳۷۸) روایی سازه پرسش نامه را از طریق تحلیل عاملی تأیید کرده و نشان داده است که پنج عامل اصلی آن با نمره کل آزمون همبستگی بالا دارند.

همچنین در این پژوهش، روایی محتوایی پرسش نامه پس از بررسی متخصصان حوزه تعلیم و تربیت و سنجش، مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار در پژوهش های پیشین نیز مطلوب گزارش شده است. (خلیلی، ۱۳۷۸) با روش کودر-ریچاردسون پایایی ۰/۶۲ را به دست آورد، (فاشیون، ۱۹۹۷) ضریب پایایی بین ۰/۶۸ تا ۰/۷۰ گزارش کرد و (اسلامی، ۱۳۸۲) در آزمون بازآزمایی پایایی ۰/۷۳ را اعلام نمود. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول و رضایت بخش این پرسش نامه می باشد و برای سنجش آگاهی سیاسی از پرسش نامه استاندارد (مسعودنیا، ۱۳۸۷) استفاده شد. این ابزار، شامل ۱۷ گویه بوده و بر اساس مدل سه بُعدی آگاهی سیاسی طراحی شده است. ابعاد پرسش نامه شامل: آگاهی از مفاهیم سیاسی، آگاهی از نهادهای سیاسی و آگاهی از تاریخ سیاسی می باشد. پاسخ دهی به پرسش نامه بر مبنای طیف پنج درجه ای لیکرت انجام می شود. روایی پرسش نامه در مطالعه اولیه مسعودنیا به صورت محتوایی تأیید شده و گویه های آن پس از بررسی کارشناسان علوم سیاسی و مطالعات اجتماعی اصلاح و نهایی گردیده است. در پژوهش حاضر نیز روایی محتوایی ابزار پس از ارزیابی متخصصان حوزه علوم سیاسی و روش تحقیق، مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسش نامه در مطالعه اصلی (مسعودنیا، ۱۳۸۷) با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۷ گزارش شده است.

همچنین، این ابزار پیش از اجرا بر روی یک گروه آزمایشی ۴۰ نفره بررسی شده و ثبات درونی قابل قبولی نشان داده‌است. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب و قابل اعتماد ابزار می‌باشد. داده‌ها، با نرم‌افزار SPSS و از طریق آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

این بخش به ارائه و تفسیر نظام‌مند یافته‌های پژوهش اختصاص دارد. داده‌های گردآوری شده از طریق پرسش‌نامه‌های استاندارد سواد رسانه‌ای، تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پیش از اجرای تحلیل‌های استنباطی، مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها، بررسی شد تا اعتبار به کارگیری آزمون‌های پارامتریک تضمین گردد. بدین منظور، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج این آزمون، نشان داد که سطح معناداری برای هر سه متغیر اصلی پژوهش، به ترتیب برابر با ۰/۵۴۴، ۰/۰۸۴ و ۰/۰۷۴ بوده و در تمامی موارد بزرگ‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است. بنابراین، فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها، تأیید شد و استفاده از آزمون‌های آماری پارامتریک در ادامه تحلیل‌ها توجیه‌پذیر است.

الف) ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (سن و جنسیت)

متغیر	گروه	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
سن	۳۰-۲۵	۸۶	۲۲/۶	۲۲/۶	۲۲/۶
	۳۵-۳۱	۶۳	۱۶/۶	۱۶/۶	۳۹/۲
	۴۰-۳۶	۹۲	۲۴/۲	۲۴/۲	۶۳/۴
	۴۵-۴۱	۹۱	۲۳/۹	۲۳/۹	۸۷/۴
	۴۵ سال و بالاتر	۴۸	۱۲/۶	۱۲/۶	۱۰۰/۰
جنسیت	مرد	۲۲۳	۵۸/۷	۵۸/۷	۵۸/۷
	زن	۱۵۷	۴۱/۳	۴۱/۳	۱۰۰/۰
جمع کل	—	۳۸۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	—

در این پژوهش، در مجموع ۳۸۰ نفر مشارکت داشتند. بررسی توزیع سنی، نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی به گروه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال با ۹۲ نفر (۲۴/۲ درصد) اختصاص دارد و پس از آن گروه سنی ۴۱ تا ۴۵ سال با ۹۱ نفر (۲۳/۹ درصد) قرار دارد. کمترین فراوانی نیز مربوط به گروه سنی ۴۵ سال و بالاتر با ۴۸ نفر (۱۲/۶ درصد) است. این الگو، بیانگر تمرکز نسبی نمونه در بازه سنی میانسالی (۳۶ تا ۴۵ سال) و در عین حال برخورداری از تنوع سنی قابل قبول است. از نظر جنسیت، ۲۲۳ نفر (۵۸/۷ درصد) از شرکت‌کنندگان را مردان و ۱۵۷ نفر (۴۱/۳ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. این توزیع، نشان می‌دهد که ترکیب نمونه از نظر جنسیتی نامتوازن بوده و سهم مردان در آن بیشتر است؛ موضوعی که در تفسیر نتایج باید مورد توجه قرار گیرد.

ب) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۲. شاخص های آمار توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	خطای استاندارد چولگی	کشیدگی	خطای استاندارد کشیدگی
آگاهی سیاسی	۳۸۰	۱۹	۸۵	۵۹/۶۷	۱۱/۷۵	-۰/۴۰۹	۰/۱۲۵	۰/۴۰۰	۰/۲۵۰
سواد رسانه ای	۳۸۰	۲۳	۱۰۰	۶۸/۸۴	۱۲/۰۱	-۰/۰۶۴	۰/۱۲۵	۰/۳۶۸	۰/۲۵۰
تفکر انتقادی	۳۸۰	۳۲	۱۱۵	۷۹/۷۶	۱۵/۱۰	-۰/۱۳۵	۰/۱۲۵	-۰/۳۲۹	۰/۲۵۰

یافته های جدول ۲ نشان دهنده وضعیت شاخص های توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش است. میانگین آگاهی سیاسی برابر با ۵۹/۶۷ و انحراف معیار آن ۱۱/۷۵ گزارش شد که بیانگر پراکندگی متوسط داده ها حول میانگین است. مقادیر چولگی (-۰/۴۰۹) و کشیدگی (۰/۴۰۰) نشان می دهد که توزیع این متغیر نسبتاً متقارن و نزدیک به نرمال است. در خصوص سواد رسانه ای، میانگین نمرات ۶۸/۸۴ و انحراف معیار ۱۲/۰۱ به دست آمد. شاخص های چولگی (-۰/۰۶۴) و کشیدگی (۰/۳۶۸) بیانگر توزیعی تقریباً متقارن و فاقد انحراف قابل توجه از نرمال بودن است. متغیر تفکر انتقادی دارای میانگین ۷۹/۷۶ و انحراف معیار ۱۵/۱۰ است که نسبت به سایر متغیرها پراکندگی بیشتری را نشان می دهد. با این حال، مقادیر چولگی (-۰/۱۳۵) و کشیدگی (-۰/۳۲۹) هم چنان در دامنه قابل قبول برای فرض نرمال بودن قرار دارند. به طور کلی، مقادیر میانگین ها حاکی از آن است که شرکت کنندگان در سطحی متوسط تا نسبتاً بالا از آگاهی سیاسی، سواد رسانه ای و تفکر انتقادی قرار دارند. همچنین، شاخص های چولگی و کشیدگی برای تمامی متغیرها در محدوده قابل قبول (تقریباً بین ± 1) قرار داشته و این امر، در کنار نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، استفاده از روش های آماری پارامتریک نظیر ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون را از نظر آماری موجه می سازد.

ج) تحلیل همبستگی بین متغیرهای پژوهش

جدول ۳. ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای اصلی پژوهش

متغیرها	آگاهی سیاسی	سواد رسانه ای	تفکر انتقادی
آگاهی سیاسی	۱	***۰/۴۳۳	***۰/۷۷۳
سواد رسانه ای	***۰/۴۳۳	۱	***۰/۳۵۶
تفکر انتقادی	***۰/۷۷۳	***۰/۳۵۶	۱
سطح معناداری	—	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
تعداد نمونه	۳۸۰	۳۸۰	۳۸۰

به منظور بررسی روابط بین متغیرهای اصلی پژوهش، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج، نشان داد که بین سواد رسانه ای و آگاهی سیاسی، رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد ($r = 0.433, p < 0.01$). همچنین، بین تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی، رابطه ای مثبت و به نسبت قوی مشاهده شد ($r = 0.773, p < 0.01$). علاوه بر این، بین سواد رسانه ای و تفکر انتقادی نیز رابطه ای مثبت و معنادار به دست آمد ($r = 0.356, p < 0.01$). در مجموع، الگوی همبستگی ها بیانگر آن است که افزایش سطح سواد رسانه ای و تفکر انتقادی با افزایش آگاهی سیاسی همراه است. شدت رابطه بین تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی نسبت به سایر روابط قوی تر بوده و می تواند نشان دهنده نقش برجسته تر این متغیر در تبیین آگاهی سیاسی باشد.

د) تحلیل رگرسیون خطی چندگانه

با توجه به وجود روابط معنادار بین متغیرها، به‌منظور بررسی میزان توان پیش‌بینی‌کنندگی سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی در تبیین آگاهی سیاسی، تحلیل رگرسیون خطی چندگانه به روش هم‌زمان اجرا شد. پیش از اجرای مدل، مفروضه‌های لازم بررسی گردید. نتایج آزمون هم‌خطی چندگانه نشان داد که مقادیر شاخص Tolerance برای تمامی متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۱۰ و مقادیر شاخص VIF کمتر از ۱۰ است که بیانگر عدم وجود مشکل هم‌خطی چندگانه است. هم‌چنین مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۱/۷۱۷ به‌دست آمد که در دامنه قابل قبول (۱/۵ تا ۲/۵) قرار دارد و نشان‌دهنده استقلال خطاهاست. بنابراین، شرایط لازم برای اجرای تحلیل رگرسیون چندگانه فراهم بوده‌است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل رگرسیون چندگانه

مدل	R	² R	خطای استاندارد برآورد	دوربین-واتسون
۱	۰/۷۹۱	۰/۶۲۶	۷/۱۹۹	۱/۷۱۷

نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چندگانه ($R = 0.791$) حاکی از رابطه نسبتاً قوی، بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک است. هم‌چنین، ضریب تعیین ($R^2 = 0.626$) بیانگر آن است که ۶۲/۶ درصد از واریانس آگاهی سیاسی توسط متغیرهای سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی تبیین می‌شود. مقدار ²R تعدیل‌شده (۰/۶۲۴) نیز نشان‌دهنده پایداری مناسب مدل است.

جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس (ANOVA) برای مدل رگرسیون

منبع تغییرات	df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۲	۱۶۳۷۴/۹۴	۳۱۵/۹۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۳۷۷	۵۱/۸۳	—	—
کل	۳۷۹	—	—	—

بر اساس نتایج جدول ۵، مدل رگرسیون چندگانه از نظر آماری معنادار است ($F = 315.96, p < 0.001$). این یافته نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین به‌طور معناداری، قادر به تبیین تغییرات آگاهی سیاسی هستند.

جدول ۶. ضرایب رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی آگاهی سیاسی

متغیر پیش‌بین	B	B	T	p	Tolerance	VIF	تفسیر
ثابت	۴/۰۹۲	—	۱/۵۹۴	۰/۰۰۲	—	—	—
ابعاد سواد رسانه‌ای							
درک محتوا	۰/۶۱۳	۰/۱۶۹	۴/۰۹۳	> ۰/۰۰۱	۰/۵۴۰	۱/۸۵۳	معنادار
آگاهی از اهداف پنهان	۰/۲۳۲	۰/۳۵۱	۲/۹۷۶	۰/۰۰۳	۰/۷۰۷	۱/۴۱۴	معنادار
گزینش آگاهانه	۰/۳۸۰	۰/۰۹۲	۲/۳۰۷	۰/۰۰۲	۰/۵۸۱	۱/۷۲۰	معنادار
نگاه انتقادی	۰/۹۳۵	۰/۲۳۸	۵/۹۷۰	۰/۰۰۳	۰/۵۷۹	۱/۷۲۶	معنادار
تجزیه و تحلیل	۰/۱۸۰	۰/۰۵۱	۲/۱۱۷	۰/۰۰۵	۰/۴۳۶	۲/۲۹۲	معنادار
ابعاد تفکر انتقادی							
ارزشیابی	۰/۷۳۳	۰/۱۷۹	۳/۹۷۹	۰/۰۰۵	۰/۵۱۳	۲/۹۶۸	معنادار
استنباط	۰/۴۶۰	۰/۳۴۴	۲/۴۶۱	۰/۰۰۴	۰/۱۶۵	۶/۵۹۸	معنادار

تجزیه	۰/۲۳۴	۰/۱۲۲	۳/۴۱۶	۰/۰۰۲	۰/۲۲۶	۲/۱۵۵	معدنادر
استدلال قیاسی	۰/۴۹۵	۰/۱۶۴	۳/۴۳۳	۰/۰۰۳	۰/۷۰۳	۱/۲۲۴	معدنادر
استدلال استقرایی	۰/۵۳۱	۰/۴۲۰	۴/۱۶۷	۰/۰۰۳	۰/۴۴۷	۶/۱۱۷	معدنادر

یافته های جدول ۶، نشان می دهد که تمامی ابعاد سواد رسانه ای و تفکر انتقادی دارای اثر مثبت و معدنادر، در پیش بینی آگاهی سیاسی هستند ($p > 0.01$). در میان ابعاد سواد رسانه ای، «آگاهی از اهداف پنهان» ($\beta = 0.351$) قوی ترین پیش بین آگاهی سیاسی محسوب می شود و پس از آن «نگاه انتقادی» ($\beta = 0.238$) و «درک محتوا» ($\beta = 0.169$) قرار دارند. سایر ابعاد نیز اگرچه اثر معدنادر دارند، اما شدت تأثیر آن ها کمتر است. در میان ابعاد تفکر انتقادی، «استدلال استقرایی» ($\beta = 0.420$) و «استنباط» ($\beta = 0.344$) بیشترین نقش را در تبیین آگاهی سیاسی ایفا می کنند. سایر ابعاد از جمله «ارزشیابی»، «تجزیه» و «استدلال قیاسی» نیز سهم معدنادر در مدل دارند اما قدرت پیش بینی آن ها به نسبت کمتر است. بررسی شاخص های هم خطی چندگانه، نشان داد که مقادیر Tolerance در دامنه ۰/۱۶۵ تا ۰/۷۰۷ و مقادیر VIF در بازه ۱/۲۲۴ تا ۶/۵۹۸ قرار دارند. اگرچه مقادیر VIF برای متغیرهای «استنباط» و «استدلال استقرایی» به نسبت بالا است اما هم چنان در محدوده قابل قبول قرار داشته و نشان دهنده عدم وجود هم خطی بحرانی است. در مجموع، نتایج تحلیل رگرسیون نشان می دهد که ترکیب ابعاد سواد رسانه ای و تفکر انتقادی قادر می باشد، بخش قابل توجهی از واریانس آگاهی سیاسی را تبیین کند و این دو سازه به عنوان پیش بین های کلیدی در ارتقای آگاهی سیاسی دانشجویان قابل توجه هستند.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین مهارت های نرم با آگاهی سیاسی دانشجویان دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان بود. یافته ها، نشان دادند که ابعاد سواد رسانه ای و ابعاد تفکر انتقادی، هر دو به طور هم زمان با آگاهی سیاسی دانشجویان، رابطه ای مثبت و معدنادر دارند. این نتایج گویای آن است که دانشجویانی که در مهارت های رسانه ای و توانایی های تفکر انتقادی سطح بالاتری دارند، از آگاهی سیاسی غنی تر و عمیق تری برخوردارند. در بعد سواد رسانه ای، یافته ها نشان دادند که مؤلفه هایی چون «آگاهی از اهداف پنهان»، «نگاه انتقادی» و «درک محتوا» پیش بینی کننده های معدنادر از آگاهی سیاسی هستند. این یافته با نتایج پژوهش های (بانو و همکاران، ۲۰۲۴) و (سراجی و همکاران، ۱۳۹۸) هم سو است که نشان داده اند، سواد رسانه ای نه تنها به درک بهتر اخبار کمک می کند بلکه مهارت های لازم برای تشخیص سوگیری، اخبار جعلی و اهداف ایدئولوژیک رسانه ها را نیز تقویت می کند.

هم چنین، گزارش مجمع جهانی اقتصاد (۲۰۲۵) تأکید می کند که آموزش سواد رسانه ای، توانایی ارزیابی اطلاعات و مقاومت در برابر تبلیغات سیاسی را در جوانان ارتقای دهد. از این منظر، سواد رسانه ای به عنوان یک زیرساخت ضروری در شکل گیری آگاهی سیاسی در عصر دیجیتال عمل می کند؛ چرا که افراد را قادر می سازد تا پیام های رسانه ای را از منظر صحت، منبع و هدف تحلیل کنند و از پذیرش منفعلانه اطلاعات فاصله بگیرند. در بعد تفکر انتقادی نیز یافته ها حاکی از آن بود که ابعادی چون «استدلال استقرایی»، «استنباط» و «ارزشیابی» ارتباط قابل توجهی با آگاهی سیاسی دارند. این نتایج با پژوهش های (وی و وو، ۲۰۲۵)، (گی و فو، ۲۰۲۵) و (گالیندو-دومینگز و همکاران، ۲۰۲۵) هم خوانی دارد. آن ها نشان داده اند که توانمندسازی تفکر انتقادی در دانشجویان، نه تنها درک آن ها از مفاهیم سیاسی را عمیق تر می کند، بلکه توان سیاست ورزی آگاهانه و مقاومت در برابر مغالطات را نیز افزایش می دهد. تفکر انتقادی، به عنوان یک فیلتر شناختی، به دانشجویان کمک می کند تا اطلاعات سیاسی را به جای پذیرش سطحی از دیدگاه های منطقی و اخلاقی تحلیل کنند. این فرایند، آگاهی سیاسی را از حالت منفعل به حالتی فعال و تحلیلی ارتقای دهد. برآیند یافته ها، نشان می دهد که سواد رسانه ای و تفکر انتقادی، هر دو در کنار یک دیگر از مؤلفه های کلیدی در شکل گیری آگاهی سیاسی محسوب می شوند. در

این چهارچوب، سواد رسانه‌ای به فرد کمک می‌کند تا به‌درستی اطلاعات را دریافت و تحلیل کند درحالی‌که تفکر انتقادی امکان ارزیابی، بازنگری و استدلال را فراهم می‌آورد. ترکیب این دو، شالوده‌ای برای شکل‌گیری آگاهی سیاسی آگاهانه، فعال و مسئولانه فراهم می‌کند.

ویژگی‌هایی که در جامعه دیجیتال امروز بیش‌ازپیش ضروری است. متغیر مهارت‌های نرم و آگاهی سیاسی در تعامل و تأثیر متقابلند: سواد رسانه‌ای، پایه‌ای فراهم می‌آورد که فرد بتواند پیام‌ها را دریافت و تحلیل کند؛ تفکر انتقادی سازوکاری است که امکان ارزیابی و بازبینی پیام‌ها را فراهم می‌کند و در نهایت ترکیب این دو، زمینه‌ساز شکل‌گیری آگاهی سیاسی مستحکم است. در صورتی‌که یکی از این حلقه‌ها ضعیف باشد (مثلاً داشتن سواد رسانه‌ای بدون توانایی تفکر انتقادی)، فرایند ارتقاء آگاهی سیاسی کامل نخواهد بود. شکاف، مسأله‌ای اصلی در این پژوهش، کمبود مطالعاتی است که به بررسی جامع رابطه میان سواد رسانه‌ای، تفکر انتقادی و آگاهی سیاسی دانشجویان پرداخته باشند. در حالی‌که آگاهی سیاسی از عناصر بنیادین آموزش سیاسی و تربیت شهروندان آگاه در جوامع دموکراتیک به‌شمار می‌رود، اغلب پژوهش‌های پیشین، تنها به سنجش سطح دانش یا نگرش سیاسی دانشجویان، بسنده کرده‌اند و کمتر به تبیین سازوکارهای مؤثر بر شکل‌گیری و ارتقای این آگاهی، به‌ویژه از منظر مهارت‌های رسانه‌ای و تفکر انتقادی، توجه داشته‌اند (بیرگر ساگیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ شوریر و همکاران، ۲۰۲۲).

این پژوهش محدودیت‌هایی نیز داشت. اول، جامعه آماری محدود به دانشجویان یک دانشگاه بود و تعمیم یافته‌ها به سایر گروه‌های جمعیتی باید با احتیاط انجام شود. دوم، داده‌ها به‌صورت خودگزارشی جمع‌آوری شدند که ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ‌دهندگان قرار گیرند. سوم، طرح مقطعی پژوهش، امکان استنباط رابطه علی را محدود می‌کند.

با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مراکز تربیتی، سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی را به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از آموزش شهروندی ادغام کنند. طراحی کارگاه‌ها، پلتفرم‌های آموزشی تعاملی و فرصت‌های مشارکت مدنی (آنلاین و حضوری) می‌تواند به تقویت این مهارت‌ها کمک کند. پژوهش‌های آینده می‌توانند با استفاده از طرح‌های طولی یا آزمایشی، روابط علی میان این سازه‌ها را بررسی کنند و نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی را در شکل‌گیری آگاهی سیاسی در جوامع در حال توسعه مطالعه نمایند.

حامی مالی

ندارد.

سهم نویسندگان در پژوهش

سهم نویسندگان برابر است.

تضاد منافع

ندارد.

منابع

- حیدری، جعفر، مسعودنیا، حسین، دوازده امامی، سیدغلامرضا و رهبر قاضی، محمودرضا. (۱۳۹۹). تجزیه و تحلیل تأثیر فرهنگ ایثار بر قدرت نرم و امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران. *دوفصلنامه علمی نامه فرهنگ و ارتباطات*، سال ۴، شماره ۲ (۸)، ۱۰۹-۱۴۰.
- داوسون، ریچارد، پرویت، کنت و داوسون، کارن. (۱۳۸۲). *جامعه شناسی سیاسی*. ترجمه: مهدی جواهری فر، تهران: نشر لاجورد.
- سراجی، فرهاد، شریفی، مجید، هدایتی، جواد و شریفی، سعید. (۱۳۹۸). رابطه میزان سواد رسانه ای با تفکر انتقادی دانشجویان. *نامه آموزش عالی*، ۱۲(۴۷)، ۱۰۱-۱۲۱.
- صمیمی، زبیر و جهان دیده، جواد. (۱۴۰۴). بررسی سواد رسانه ای و مهارت های اجتماعی با میانجی گری تفکر انتقادی دانش آموزان. *پژوهش در روش های آموزش*، ۳(۲)، ۵۳-۶۹. <https://doi.org/10.22091/jrim.2025.12101.1185>
- طالبی، محمدعلی و امیدوار فاز، منیره. (۱۴۰۱). بررسی رابطه سطح سواد رسانه ای با تفکر انتقادی و مهارت های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه پیام نور بیرجند. *فرهنگ ارتباطات*، ۲۲(۸۷)، ۹۹-۱۲۳. <https://doi.org/10.22034/rcc.2022.251324>
- کاظمی، علی اصغر. (۱۳۷۴). آگاهی واژگون. *مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی*، شماره ۱۲، ۱۳۳-۱۳۴.
- کبیری، افشار، سعادت، موسی و قاسمی، الناز. (۱۳۹۸). بررسی نقش شبکه های اجتماعی مجازی در تبیین آگاهی سیاسی دانشجویان، *مطالعات رسانه های نوین*، ۵(۱۹)، ۲۳۱-۲۶۰.

Apple, M. W. (2004). *Ideology and curriculum* (3rd ed.). RoutledgeFalmer.

Apple, M. W. (2012). *Education and power*. Routledge.

Balart, P., Casas, A., & Troumpounis, O. (2022). Technological change, campaign spending and polarization. *International Journal of Public Economics*, 211, Article 104666. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104666>

Bano, S. A., Mubbsher, S., & Zaheer, L. (2024). Exploring the relationship between media literacy and political engagement. *Annals of Human and Social Sciences*, 5(2, Suppl.), 285-299. <https://doi.org/10.35484/ahss.2024.5-II-S.285>

Belladonna, A., Hidayah, Y., & Triuspita, N. (2023). Responding to the challenges of the 2045 golden generation: Improving a legal-aware golden generation with a cultural and identity education approach. *Edunesia: Jurnal Ilmiah Pendidikan*, 4(2). <https://doi.org/10.51276/edu.v4i2.412>

Birger Sagiv, I., Goldner, L., & Carmel, Y. (2022). Civic engagement in socially excluded young adults promotes well-being: The mediation of self-efficacy, meaning in life, and identity exploration. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 9862. <https://doi.org/10.3390/ijerph19169862>

Bush, T., & Glover, D. (2016). School leadership and management in South Africa. *International Journal of Educational Management*, 30(2), 211-231. <https://doi.org/10.1108/IJEM-07-2014-0101>

Chevrier, B., Lamore, K., Untas, A., & Dorard, G. (2022). Young adult carers' identification, characteristics, and support: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 990257. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.990257>

Dewi, K. P. (2018, November). Multicultural integration in social studies through cultural value of Pancasila approach: An effort to build the character of Indonesian. In *Proceedings of the 1st*

- International Conference on Social Sciences Education (ICSSE 2017) (pp. 418–421). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icsse-17.2018.40>
- Dorssom, E. (2025). Using social media in American government classes to encourage political engagement and media literacy. *Political Science Educator*, 28(2), Reflections section.
- Ge, F., & Fu, W. (2025). Inclusive ideological and political education: The role of new media in engaging diverse student populations. *International Journal of Inclusive Education*. <https://doi.org/10.1080/13603116.2025.2555389>
- Guoping, Z., & Tingma, T. (2021). Strategies for ideological and political education in colleges and universities from the perspective of general education. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*, 4(11), 18–23. <https://doi.org/10.25236/AJHSS.2021.041104>
- Hakoniemi, E. (2021). The labor movement as an educational movement: A conceptual history of sivistys within the Finnish Workers' Educational Association 1920s–1960s. *International Labor and Working-Class History*, 99, 75–95. <https://doi.org/10.1017/S014754792000023X>
- Ibrahim, S. (2021). The dynamics of the Egyptian social contract: How the political changes affected the poor. *World Development*, 138, Article 105254. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105254>
- Irum, S., Ahsan Khan, S., Abbas, S., Tabasum, T., & Jabeen, M. (2025). Exploring the relationship between social media usage and civic engagement in the digital era: A mediation–moderation analysis. *The Critical Review of Social Sciences Studies*, 3(1), 1272–1286.
- Iskhakova, N. H., Chuprii, L. V., Lyasota, L. I., Bondar, L. V., & Lytvynchuk, N. B. (2020). Innovative approaches of political education in Ukraine: On the example of developed western democracies. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9(2), 127–141. <https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0030>
- Jouini, N., & Ben Akal, M. (2022). Political consensus, economic reforms, and democratic transitions in the Middle East: Evidence from voting on Tunisian reform bills. *Politics and Policy*, 50(4), 851–871. <https://doi.org/10.1111/polp.12489>
- Li, L. (2021). Intelligent evaluation of college students' ideological and political education effect based on big data technology. In 2021 International Conference on Intelligent Transportation, Big Data and Smart City (ICITBS) (pp. 418–421). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICITBS53129.2021.00109>
- Njui, H. W. (2017). Education reforms towards 21st century skills: Integrating character education in teacher education curriculum. *European Journal of Education Studies*, 3(12), 234–254. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1119107>
- Shahzad, F., Shahid, M., Bibi, H. H., & Shabbir, A. (2025). Social media as a tool for political education among Gen Z. *The Critical Review of Social Sciences Studies*, 3(2), 1729–1741.
- Sunarso, S., Setiawan, B., & Anjani, N. P. P. S. (2022). The political satire of Mojok.co in the 2019 Indonesian election. *Heliyon*, 8(7), Article e10018. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10018>
- Tadeo, J. J. C., Hoper, S. J. P., & Ilustre, R. G. (2025). Truth warriors: Enhancing the students' critical thinking skills through media and information literacy in the battle against fake news. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 9(3), 3569–3578. <https://doi.org/10.47772/IJRISS.2025.90300282>

- Tommasi, F., Ceschi, A., Bollarino, S., Belotto, S., Genero, S., & Sartori, R. (2023). Enhancing critical thinking skills and media literacy in initial VET students: A mixed methods study on a cross-country training program. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 10(2), 239–257. <https://doi.org/10.13152/IJRVET.10.2.5>
- Wei, L. F., & Wu, Q. (2025). Integrating ideological and political education with critical thinking development in English for graduate students: A pedagogical exploration. *Open Journal of Social Sciences*, 13(3), 709–723. <https://doi.org/10.4236/jss.2025.133047>
- World Economic Forum. (2025). Rethinking media literacy: A new ecosystem model for information integrity (Insight report). https://reports.weforum.org/docs/WEF_Rethinking_Media_Literacy_2025.pdf
- Yıldız, E. (2020). An overview of cultural literacy in Turkey through private contemporary art institutions and independent arts and cultural spaces under the AKP rule. *Critical Arts*, 34(5), 121–138. <https://doi.org/10.1080/02560046.2020.1829669>
- Zhu, G., & Tao, T. (2021). Strategies for ideological and political education in colleges and universities from the perspective of general education. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*, 4(11), 18–23. <https://doi.org/10.25236/AJHSS.2021.041104>
- Zottola, A., & De Majo, C. (2022). The Anthropocene: Genesis of a term and popularization in the press. *Text and Talk*, 42(4), 453–473. <https://doi.org/10.1515/text-2020-0080>